

УДК 94 (430)(2009-2013)

Андрій Мартинов

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ ХРИСТИЯНСЬКО-ЛІБЕРАЛЬНОЇ КОАЛІЦІЇ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ (2009–2013 РОКИ)

У статті проаналізовані головні напрямки зовнішньої політики християнсько-ліберальної коаліції ФРН. Показана специфіка дипломатії бундесканцлера А. Меркель. Досліджено взаємозв'язок між активністю німецької дипломатії та зростанням експортного потенціалу економіки ФРН.

Ключові слова: Німеччина, зовнішня політика, дипломатія, Європейський Союз, глобальна криза.

Федеративна Республіка Німеччина вступила у XXI століття як провідна держава Євросоюзу та впливовий гравець у сучасних міжнародних відносинах. Непроста трансформація міжнародної системи в умовах глобальної економічної кризи та зусилля німецької дипломатії, спрямовані на захист національних інтересів за цих обставин стали тим середовищем, в якому й реалізовувалася зовнішня політика ФРН.

У німецькій історіографії значна увага приділяється аналізу особливостей забезпечення досягнення оптимальних результатів у захисті зовнішньополітичних пріоритетів ФРН. Значну увагу цим процесам у своїй монографії приділив Г. Шольген [6]. Теоретичні аспекти взаємодії зовнішньої і внутрішньої політики Німеччини перебувають у центрі концептуальних підходів Д. Месснера [5]. Натомість С. Бірлінг показав значення консенсусного підходу німецьких еліт до прийняття зовнішньополітичних рішень [1]. В свою чергу, В. Еберлей показав роль експертного середовища та неурядових організацій у інтелектуальному забезпеченні роботи німецької дипломатії [4].

У зазначеному контексті особливий інтерес становить критика упущень політики попередників А. Меркель на посаді канцлера. Висвітленню цих аспектів присвячена монографія Г.-П. Шварца [7]. Дослідник “Фонду Боша” В. Бредов на конкретних прикладах довів факт діалектичного поєднання у німецькій зовнішній політиці “силового” та “м’якого” підходів [3]. Натомість О. Чемпіль оптимальним вважає підхід до дипломатії з точки зору “мудрої потуги” [3].

Значна увага зовнішньополітичним аспектам курсу ФРН приділена у фундаментальній колективній монографії “Германія. Вызовы XXI века”, яка підготовлена співробітниками германістами Інституту Європи РАН за сприяння німецького “Фонду імені Фрідріха Еберта”. Зокрема М. Павлов висвітлив політику ФРН щодо Євросоюзу [8, с. 183–217]. К. Вяткін проаналізував особливості німецько-американських відносин [8, с. 227–287]. І. Максимичев дослідив специфіку російсько-німецьких відносин [8, с. 310–365].

Особливий інтерес становить дослідження специфіки зовнішньополітичного курсу Німеччини за часів християнсько-ліберальної коаліції Ангели Меркель, адже період 2009–2013 рр. співпав із непростими часами трансформації соціального ринкового господарства ФРН в умовах глобальної економічної кризи. Внаслідок цього під потужним тягарем опинилися експортні галузі німецької економіки. Зміцнення експортного потенціалу залишається пріоритетом зовнішньої політики християнсько-ліберальної коаліції у 2009–2013 роках.

Звичайно, концептуальні засади зовнішньополітичного курсу канцлера А. Меркель були закладені ще за її першої каденції. Зокрема, 24 жовтня 2006 р. бундесканцлер А. Меркель затвердила “Білу книгу з питань політики безпеки Німеччини і перспектив розвитку збройних сил”. Інтересами ФРН у сфері безпеки визнано: забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави, захист прав, свобод, безпеки громадян

ФРН, недопущення конфліктів, які загрожують національній безпеці, участь у міжнародних операціях врегулювання криз, захист свободи торгівлі як основи добробуту Німеччини, дотримання прав людини та міжнародного права. Бундесвер розглядається як важливий інструмент забезпечення зовнішньої політики ФРН [9, с. 14]. Це було досить дорогою справою. Наприклад, витрати на місію бундесверу у Афганістані за 2002–2011 рр. склали 6,1 млрд євро [16, с. 90]. Це стало суттєвим тягарем для військового бюджету Німеччини.

Внутрішньополітичне становище в Німеччині визначається умовами боротьби з економічною кризою. На початку весни гострішим став діалог між Християнськими демократами та молодшим коаліційним партнером Вільною демократичною партією щодо принципів та пріоритетів соціальних реформ. Вперше у повоєнній історії Німеччини у 2009 р. скоротився обсяг заробітної плати німецьких працівників, порівняно з 2008 роком. “Тевтонську залізну леді” Ангелу Меркель почали звинувачувати у своєрідному стилі керівництва. Однак спроможність бундесканцлера провести через бундестаг рішення про збільшення до 5350 солдат чисельності бундесверу в Афганістані довело дієздатність коаліції.

Рейтинг популярності партій ФРН, порівняно з результатами виборів до бундестагу (вересень 2009 р.) майже не змінився: Християнські демократи – 36 %, Соціал-демократи – 25 %, Зелені – 14 %, Ліві – 10 %, Вільні демократи – 10 % решта – 5 % [10, с. 1]. Християнські демократи продовжують вважати вільних демократів оптимальними коаліційними партнерами. Хоча на експертному рівні й лякають останніх можливістю створення на федеральному рівні коаліції з партією зелених. Однак особисто А. Меркель назвала цю ідею безглуздою. На початку березня 2010 р. Меркель зміцнила відділ політичного планування у відомстві федерального канцлера відомою телеведучою Євою Крістіансен. Це означало, що канцлер не просто була зацікавлена у нових ідеях щодо організації “зв’язків з громадськістю”, а й стосовно тактичних політичних планів.

Зовнішньополітичні ініціативи ФРН також концентруються на актуальних міжнародних проблемах кризових часів. Офіційний Берлін продовжує тримати “ввічливий нейтралітет” щодо минулорічної ініціативи президента Росії Д. Медведєва відносно розробки Договору про колективну безпеку в Європі. Втім, США вже заперечили зазначену російську ініціативу, адже нова редакція російської військової доктрини називає НАТО потенційним супротивником. Але німецькі політики продовжують наполягати на тому, що європейська безпека неможлива без Росії та всупереч її інтересам.

Проте це не заважає західноєвропейським партнерам “Газпрому” наполягати на перегляді цін на газ. 19 лютого 2010 р. німецький концерн “ЕОН-Рур-газ” та “Газпром” домовилися про часткове скасування механізму кореляції ціни на газ з ціною на нафту. Домовленість була досягнута за результатами візиту в Москву міністра економіки ФРН Райнера Брюдерле. Успішно реалізовувалися й раніше розпочаті проекти. 27 лютого 2010 р. російський прем’єр-міністр В. Путін та колишній бундесканцлер Г. Шредер обговорили графік будівництва “Північноєвропейського газопроводу”. Німецький федеральний уряд, попри глобальну економічну кризу, гарантував страхування контрактів з російськими партнерами 2009 р. на 9 мільярдів євро [15, с. 1].

14–15 липня 2010 року у Єкатеринбурзі відбулися дванадцять російсько-німецькі міждержавні консультації на вищому рівні. Переговори у Єкатеринбурзі стали першими після залагодження швидкої президентської кризи у ФРН, яка завершилася обранням нового президента Крістіана Вольфа та зміцнення правлячої християнсько-ліберальної коаліції, а також першими після набуття чинності угод про створення Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану.

Головною темою російсько-німецьких переговорів став розвиток інвестиційного та торговельно-економічного співробітництва. Німеччина, проводячи непопулярні соціальні реформи у намаганні витягти з трясовини економічної кризи економіку Європейського Союзу, намагається максимально збільшити свій експорт. Загалом щорічні російсько-німецькі консультації на вищому рівні є свідченням особливої ролі, яку Москва та Берлін

відводять своїм стосункам. Особливо інтенсивно останнім часом розвивається двостороннє енергетичне партнерство. Напередодні зустрічі у Єкатеринбурзі стало відомо, що будівельники “Північноєвропейського газопроводу” з російського боку вийшли на балтійський берег. Тобто графік будівництва повністю витримується. Водночас російсько-німецька енергетична співпраця не обмежується лише газовими питаннями. Російський концерн “Росатом” та німецький “Сіменс” створили спільне підприємство, яке займатиметься будівництвом атомних станцій у трьох країнах.

У політичній сфері переговори у Єкатеринбурзі підтвердили, що Німеччина вітає нову якість російсько-польських та російсько-українських відносин, які в Берліні розглядають як важливий фактор стабільності у Східній Європі. Зважаючи на це, ФРН запропонувала Росії приєднатися до програми Європейського Союзу “Східне партнерство”. Крім того, у військово-політичній сфері Росія залишається надійним транзитним маршрутом постачання сил бундесверу у Афганістані.

Але не можна казати, що сучасні російсько-німецькі відносини є позбавленими будь-яких протиріч. Найбільш резонансним непорозумінням можна вважати різні позиції Москви та Берліну щодо принципів побудови нової європейської системи безпеки. Зокрема, ФРН відмовляється підтримувати, запропонований 2009 р. президентом Росії Дмитром Медведевим, проект Договору про колективну безпеку в Європі. Передмовою для діалогу з цього приводу ФРН вважає досягнення прогресу щодо придністровського врегулювання. Водночас у німецькому експертному середовищі продовжували домінувати скептичні оцінки щодо європейських перспектив України. Колишній керівник представництва “Фонду Еберта” в Україні Вінфрід Шнайдер-Детерс стверджує, що “молода Україна – тягар для старої Європи”. На його думку, “німецька політика щодо України безцільна і ні до чого не зобов’язує” [17, с. 5].

Наприкінці жовтня 2011 року у ФРН вибухнув фінансово-політичний скандал, причиною якого стало незаконне надання одержавленому інвестиційному банку “Niro Real Estate” бюджетних субсидій на 55 млрд євро, що становило суттєву додаткову суму загальнодержавного дефіциту [10, с. 2]. За цих обставин серйозно німецькі економісти пропонували “скоротити” зону євро, що дало б можливість у зменшеній зоні євро досягнути глибшої інтеграції.

Німеччина стала ініціатором створення нового формату спільної зовнішньої політики Євросоюзу, пов’язаного із так званим “Східним партнерством”. Його запровадження мало вирішити принаймні два ключових завдання: відтягти час прийняття стратегічного рішення щодо завершення, розпочатих навесні 2005 р. переговорів про вступ Туреччини до ЄС, та запропонувати Україні альтернативний відносно повноправного вступу до ЄС варіант співробітництва. Обидва завдання залишаються актуальними для зовнішньої політики ФРН. Не менш важливим, є збереження “статус-кво” у Східній Європі та недопущення поширення стратегічного впливу Росії на Білорусь, Україну та Молдову. 11 листопада 2011 р. державний секретар МЗС ФРН Корнелія Піпер в Києві висловила невдоволення заборонаю відвідати Тимошенко [15, с. 1].

У політичній сфері німецько-українських відносин ключовою проблемою залишається німецька оцінка судових вироків Ю. Тимошенко та Ю. Луценко. Попри певні зусилля української сторони, спрямовані на додаткову аргументацію цих рішень, підхід бундесканцлера А. Меркель до цієї проблеми залишається незмінним. У підсумку, починаючи з 2005 р. й донині, скасовано формат двосторонніх українсько-німецьких консультацій на вищому рівні. Ангела Меркель після 2010 р. жодного разу не була з візитом в Україні. Символом “холодних часів” у політичній сфері українсько-німецьких відносин є намір посольства ФРН одним із перших серед дипломатичних представництв країн шенгенського простору запровадити біометричні дані для отримання довгострокової візи на перебування в Німеччині.

У торговельно-економічній та інвестиційній сферах фактично реалізуються проекти, які були погоджені ще до 2010 року. Під час переговорів про створення зони вільної торгівлі

між Україною і ЄС німецька сторона неодноразово домагалася однобічних преференцій для свого експорту в Україну.

12 листопада 2011 р. А. Меркель заявила, що має намір у вересні 2013 р. балотуватися на посаду бундесканцлера втретє [11, с. 1]. Але її перемога не була гарантована. Адже впродовж 2011 р. правляча коаліція програла шість поспіль виборів до ландтагів федеральних земель. Внаслідок цього слабшими стали позиції уряду у верхній палаті – бундесраті. Тут дедалі більшого значення набуває погодження спільної позиції з соціал-демократами, які входять до “великих коаліцій” з ХДС у низці федеральних земель. Відтак, посилюється загальний консенсусний характер німецької внутрішньої політики. Але це сприяє “розмиванню” ідеологічного профілю провідних правлячих та опозиційних партій, тому близько чверті громадян ФРН формують запит на нові політичні проекти.

У третьому кварталі 2011 р. експортний потенціал німецької економіки відчув вплив чергової хвилі кризи світової господарської системи. Стимуляції експорту більше не допомагає навіть “слабке” євро. На німецькій фондовій біржі ДАХ знервовано реагують на збільшення німецького внеску до Фонду стабільності євро, навіть попри запевнення міністра фінансів В. Шойбле, що нових запозичень Греції, після суттєвого збільшення капіталізації цього фонду, не буде.

Німеччина та Росія 8 листопада 2011 р. пустили технічний газ “Північноєвропейським газопроводом”. Внаслідок цього зменшилася безпосередня залежність ФРН від умов українського транзиту російського газу. Для України може бути цікавою участь німецького капіталу в будівництві терміналу та інфраструктури для прийому скрапленого газу. Важливою може бути участь німецьких підприємств у створенні інфраструктури метрології процесу транзиту газу українською територією. Окрім енергетики, традиційний інтерес німецький бізнес в Україні приділяє банківській сфері, гуртовій торгівлі, аграрному виробництву. Відповідні позиції в угоді про зону вільної торгівлі стали критичними для ФРН.

Отже, соціально-економічна ситуація у ФРН перебуває в динамічному стані. Наприклад, 2011 рік німецька економіка завершила з показниками мізерного зростання ВВП. Водночас, депресивно стабільними залишалися показники безробіття. Особлива вразливість німецької економіки обумовлюється її експортною орієнтацією. Негативний вплив на становище економіки ФРН мають продовження глобальної фінансової кризи, загострення кризи в зоні євро та посилення ризиків глобальній безпеці. Ключові торговельні партнери ФРН – Франція, США, Китай, Росія, Індія намагаються скоротити показники дефіциту в торгівлі з Німеччиною. Це обумовлює посилення уваги до торговельної дипломатії та до просування німецьких товарів на вже “завойовані” ринки.

Криза в зоні євро дала можливість німецькому бізнесу суттєво посилити свої позиції у економіці країн Євросоюзу, особливо в Польщі, Чехії, Угорщині, Словаччині. Але великим тягарем для німецького банківського сектору є не забезпечені ресурсами боргові зобов'язання проблемних країн зони євро. Однак, їхнє гіпотетичне банкрутство також не вигідне німецькій економіці, адже означатиме скорочення ринку збуту. Тому ФРН продовжуватиме боронити свої економічні позиції в Європі та світі.

На порядку денному перебуває обговорення питання зміни фінансової політики Євросоюзу після 2013 року. Скоріше за все, більші та багатші країни Євросоюзу будуть поставлені перед фактичним ультиматумом з боку середніх та менших за чисельністю населення країн Євросоюзу. Останні зажадають більш рівномірного розподілу боргових зобов'язань.

У підсумку 17 країн зони євро домовилися підписати у березні 2012 року угоду про створення бюджетно-податкового союзу. Вона є відкритою для інших десяти країн Євросоюзу, які зберігають національні грошові одиниці. Сенс домовленостей стосується введення ліміту збільшення заборгованості, яка не повинна перевищувати принаймні валовий внутрішній продукт країни-члена Євросоюзу. В державних бюджетах на 2012 рік мають бути зафіксовані статті, які працюватимуть на скорочення поточної заборгованості.

Внаслідок цього європейцям пропонують зменшення зарплат і підвищення податків, введення нового податку на нерухомість, скорочення штату бюджетників та радикальне зменшення державних соціальних виплат. Зважаючи на власні інтереси, проти ідеї бюджетно-податкового союзу виступила Велика Британія в особі прем'єр-міністра Девіда Кемерона. Він зажадав додаткових поступок та висловив самозадоволення від збереження національної грошової одиниці фунту стерлінгів. Тож на нинішньому роздоріжжі Євросоюз, ймовірно, зробить різкий розворот до зосередження на вирішенні внутрішніх проблем, залишивши процес прийняття нових держав-членів до кращих часів.

Водночас рішення про збільшення капіталу Фонду стабільності євро не вирішує проблему по суті. Насамперед тому, що навіть експерти Європейського центрального банку не можуть точно підрахувати загальну суму боргів найбільш проблемних країн євро зони – Греції, Італії, Ірландії, Іспанії та Португалії. За деякими припущеннями ця сума складає близько 800 мільярдів євро. Крім того, капіталізація зазначеного фонду не може здійснюватися винятково за рахунок емісії, тобто, збільшення “інфляційного податку” на усіх європейців. Але уникнути цього також досить важко, адже навіть досі найбільш стабільна німецька економіка показала тенденцію до рецесії, тобто спаду ділової активності. Тому, виходячи з неузгодженості позицій “старих” та “нових” країн Євросоюзу щодо відмови від національних податкових систем, що розглядається як найбільш радикальний хірургічний метод лікування ракової пухлини європейських боргів, слід чекати чергових “метастаз”. Адже запропоновані методи лікування можуть лише “підтримати життя” важко хворих економік, але не вирішують їхніх проблем у принципі. Однак песимісти вже прогнозують неминучий вихід у 2013–2014 роках із євро зони Греції, що може спровокувати поглиблення кризи боргових зобов'язань та стихійну вимушену відмову від спільної європейської грошової одиниці.

Негативний вплив на імідж Німеччини мав гучний скандал, пов'язаний із отриманням президентом ФРН К. Вульфом позички на купівлю приватної резиденції, серйозно не дестабілізував внутрішньополітичне становище у ФРН. Спроба організації громадського руху невдоволення з вимогою відставки президента К. Вульфа не була підтримана основними парламентськими та позапарламентськими політичними силами, тому закінчилася без результату. Відставка К. Вульфа стала потужним політичним ударом для бундесканцлера А. Меркель. Проте станом на початок лютого 2012 р. ХДС-ХСС, як свідчили незалежні соціологічні опитування, втрачає популярність, але зберігає свій електорат. Натомість посилюються позиції СДПН, зелених та лівої партії. Ситуація ускладнювалася тим, що “молодші” коаліційні партнери А. Меркель – вільні демократи, наразі балансують на межі не проходження до наступного складу парламенту.

У жовтні 2012 р. шістдесят років відзначив “Східний комітет німецької економіки”. На урочистостях зазначали, що німецько-російських товарообіг досяг рекордної позначки 39,7 млрд євро [12, с. 7]. Це відбувалося, попри загострення політичної риторики. Так, координатор німецько-російського співробітництва Андреас Шаккенхофф (ХДС) розкритикував Росію за обмеження пропаганди гомосексуалізму серед неповнолітніх, за підтримку Сирії та Ірану, за модернізацію у вигляді розвитку військово-промислового комплексу. Росії здавалося, що німці присунули “залізну завісу” на східний кордон Польщі [13, с. 3]. Утім, німецькі фірми шукали нові ринки на сході та закликали уряд уникати критики внутрішньополітичної ситуації в Росії [14, с. 3].

20 січня 2013 року відбулися вибори до ландтагу федеральної землі Нижня Саксонія. Результат виборів принциповий для усіх парламентських політичних сил країни. Християнські демократи Ангели Меркель сподіваються показати все ще високу підтримку виборцями не лише особисто бундесканцлера, а й партії загалом. Опозиційні соціал-демократи і партія зелених на нижньо-саксонських виборах надіялися підтвердити свої амбіції повернутися до влади не лише на земельному, а й на федеральному рівні.

Прискіпливо до цих локальних виборів поставилися й менш потужні за впливом партії. “Партія лівих”, чий рейтинг останніми місяцями падає внаслідок безперервних

внутрішньопартійних чвар, мріяла про проходження до ландтагу Нижньої Саксонії. Молодший партнер християнських демократів за чинною коаліцією вільні демократи мали намір показати своїм виборцям, що їх ще рано списувати з рахунку. Крім того, виборчі теми у Нижній Саксонії, скоріше за все, залишатимуться на порядку денному й федеральних виборів. Тож соціал-демократи закидали уряду Ангели Меркель надмірну увагу до порятунку спільної європейської грошової одиниці замість підтримки високих соціальних стандартів у, власне, самій Німеччині.

На противагу цьому курсу федерального уряду соціал-демократи зробили стрижнем своєї програми збільшення виплат родинам із дітьми та запровадження 30-годинного робочого тижня для молодих родин із дітьми. Натомість християнські демократи, пам'ятаючи про низку невдач на попередніх земельних виборах, не хотіли втрачати політичної ініціативи та звинувачували соціал-демократів у популізмі. Відносно щільний результат голосування на виборах до ландтагу Нижньої Саксонії ставить серйозне завдання перед християнськими демократами та соціал-демократами щодо пошуку потенційних коаліційних партнерів, позаяк новий варіант “великої коаліції” між ними надто ризикований, зважаючи на бажання німецьких виборців чітко позиціонувати політичну відповідальність за важкі часи в економіці. Християнські демократи вибори програли і втратили більшість у бундесраті.

За часів канцлерства А. Меркель, починаючи з 2005 р., ФРН повернулася до курсу тотальної підтримки американських зовнішньополітичних ініціатив. Водночас, Федеральний банк Німеччини планував повернути свій золотий запас із Америки, який зберігався там з часів “холодної війни”. Тепер обставини змінилися, й німецьке золото необхідне для застави кредитів, які надаються проблемним країнам зони євро, аби зберегти спільну європейську грошову одиницю.

Не менш серйозний виклик для президента США Барака Обама становить й непевне становище у арабських країнах, напруга у відносинах між Китаєм і Японією, питання скорочення американського контингенту у Афганістані та непевність у ядерному Пакистані та Ірані. Разом з тим, німецькі ЗМІ акцентують увагу на фактичному похованні американсько-російської “розрядки” доби президентства Д. Медведєва. Наприкінці 2012 р. конгрес США прийняв “Акт Магницького”, який запровадив санкції проти низки російських чиновників без суду звинувачених у порушенні прав людини. Також американський суд постановив стягувати з Росії щоденно 50 млн дол. за відмову повернути єврейській громаді “ХАБАД” іудейської книжкової колекції Шнеєрсона.

Звичайно, існують не менш серйозні геополітичні протиріччя між Москвою і Вашингтоном: поділ шельфу Арктики, розташування в Центральній Європі американської системи протиракетної оборони, погрози будь-якими засобами зупинити євразійську інтеграцію, спроби витіснити Росію з Кавказу та Центральної Азії й зіштовхнути з Китаєм. У разі подальшого загострення американсько-російських відносин Німеччина може відігравати роль “доброго” слідчого у своїх відносинах із Росією. Не можна виключати й варіанту “безсвідомої” зацікавленості ФРН у входженні України до Митного союзу, як способу уникнути зобов'язань щодо перспектив вступу України до Євросоюзу.

22 січня 2013 р. Німеччина і Франція урочисто відсвяткували 50-річчя Єлисейського договору, який започаткував стратегічну європейську взаємодію Берліну й Парижу. Так співпало, що відразу після цього німецько-французька “родинна ідилія” була на Давоському економічному форумі затьмарена британським інакодумством щодо перспектив розвитку Євросоюзу. Як відомо, Лондон не влаштовує намір Берліну і Парижу жорстко втілювати у життя курс на збереження спільної європейської грошової одиниці.

Така політика суперечить традиційним британським підходам. По-перше, Велика Британія завжди вважала, що “стелею” розвитку європейської інтеграції має бути спільний ринок товарів, послуг, капіталів і з певними обмеженнями робочої сили. Але Лондон традиційно виступає проти федералізації Євросоюзу, символом чого може бути подальше зміцнення наднаціональних органів влади в Євросоюзі та запровадження єдиної податкової

системи. По-друге, зміцнення спільної європейської валюти та наднаціональних владних механізмів у Європейському Союзі загрожує Лондону втратою положення одного зі світових фінансових центрів. По-третє, продовження британського членства у по-суті “федералістському” Євросоюзі означатиме нівелювання національного суверенітету.

З часу початку сирійської кризи Німеччина активно підтримує сирійську збройну опозицію. Берлін одним із перших визнавав, так званий, “перехідний уряд”. Німецький військовий контингент у межах повноважень НАТО в Туреччині на початку січня 2013 р. приступив до обслуговування системи протиракетної оборони “Петріот”, яка здатна контролювати небо над сирійським містом Алеппо. Втім, справа запровадження “безполітної зони” над Сирією поки що ускладнюється внаслідок збереження боєздатності урядової системи протиповітряної оборони. Безпосередньо у Сирії, так само як у Лівії, ФРН віддає честь “чорнової роботи” на полях громадянських війн Франції. Спроба взяти ініціативу на себе, яка мала місце в Єгипті, зазнала провалу після проведення судових процесів за звинуваченням у шпигунстві проти німецьких співробітників “Фонду К. Аденауера”, який у січні 2011 р. підтримав процес організації масових протестів проти Х. Мубарака. Щодо іранської ядерної програми, ФРН виступає за продовження місії МАГАТЕ на іранських ядерних об’єктах та обережно ставиться до силового варіанту вирішення цієї проблеми.

ФРН продовжує боротьбу за почесне звання чемпіона світу за обсягами експорту. В умовах кризового скорочення попиту на німецькі товари зовнішня політика ФРН акцентована на наполегливе просування своїх товаровиробників на зовнішні ринки. У цьому сенсі не є винятком й Україна. У спробах подолання кризи ФРН й надалі проводитиме жорстку політику квотування, антидемпінгових розслідувань, обмеження конкурентної спроможності українських виробників за рахунок високої ціни на енергоресурси. Можна очікувати подальшого збільшення негативного для України сальдо у торгівлі з Німеччиною.

Загалом зовнішньополітичний курс ФРН часів християнсько-ліберальної коаліції (2009–2013 рр.) став логічним продовженням процесу вирішення європейських та глобальних проблем, які проявили себе ще наприкінці періоду урядування другої в історії ФРН “великої коаліції” (2005–2008 рр.). Стратегічним питанням стало забезпечення сприятливих умов для розвитку експортного потенціалу Німеччини, яка намагається зберегти за собою роль “локомотива” економіки зони євро. Цій меті було підпорядковано європейську політику ФРН.

Прагматичними залишалися німецько-російські відносини. На відміну від Росії, Україна досі не займалася систематичною роботою з формування власних лобістських груп у Німеччині. Фактично немає видимих результатів роботи зі встановлення “зв’язків із громадськістю” на теренах ФРН. Спроби сформувати проукраїнське лоббі, спираючись на найбільших німецьких інвесторів в Україні, є логічними та виправданими, але несистемними. Відсутня координація такої роботи на рівні виконавчої влади України.

Натомість Німеччина в Україні системно проводить роботу зі створення груп впливу, зокрема, через партійні політичні фонди. Яскравою особливістю німецько-російських відносин, на відміну від німецько-українських, є досить інтенсивний розвиток торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, незалежно від створеного у німецьких засобах масової інформації образу Росії як “неоавторитарної” держави. Росія системно працює з німецькими неурядовими організаціями, регулярними є різні формати співпраці на кшталт “Петербурзького діалогу”, молодіжних обмінів тощо.

Тоді як українсько-німецьке співробітництво в секторі, наприклад, неурядових організацій давно перетворилося на формат “замкненого цеху”, в якому одні й ті самі експерти сто перший раз повторюють давно відомі аргументи. Відкинуто й забуто формат “українсько-німецького форуму”, дихає на ладан недофінансована співпраця “міст-побратимів”. Традиційною залишається проблема відсутності координації і дієвого контролю за виконанням запланованих заходів українсько-німецького співробітництва.

Водночас, Німеччина за часів канцлерства А. Меркель проявила себе як надійний партнер адміністрації президента США Барака Обама у вирішенні глобальних проблем. Причому ФРН органічно додавала до американської “жорсткої” сили свою “м’яку” силу.

Список використаних джерел

1. *Bierling Stephan*. Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Normen, Akteure, Entscheidungen. – München. – 2005.
2. *Bredow Wilfried*. Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung. – Wiesbaden. – 2006.
3. *Czempiel Otto*. Kluge Macht. Außenpolitik für das 21. Jahrhundert. – München. – 1999.
4. *Eberlei Walter*. Entwicklungspolitische Nicht-Regierungsorganisationen in Deutschland // Aus Politik und Zeitgeschichte. – 2002. – S.11–19.
5. *Messner Dirk*. Ist Außenpolitik noch Außenpolitik... und was ist eigentlich Innenpolitik? Die Transformation der Politik in der Ära des Globalismus // Zeitschrift für kritische Sozialwissenschaft. – 2000. – Nr.30. – S. 123–150.
6. *Schöllgen Gregor*. Die Außenpolitik Der Bundesrepublik Deutschland von den Anfängen bis zur Gegenwart. – München. – 2004.
7. *Schwarz Hans-Peter*. Republik ohne Kompass. Anmerkungen zur deutschen Außenpolitik. – Berlin, 2005.
8. *Германия*. Вызовы XXI века / Под ред. В. Белова. – М., 2009.
9. *Лунатов А.* Военная доктрина Германии / А. Липатов // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – № 9. – С. 14–15.
10. *Кожен* шостий житель Німеччини на межі бідності. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15509345,00.html>
11. *Меркель* балотуватиметься втретє на посаду канцлера [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15528347,00.html>
12. *Независимая* газета. – 2012. – 25 октября. – С. 7.
13. *Никифоров О.* Год России в Германии в критических тонах / О. Никифоров // Независимая газета. – 2012. – 12 ноября. – С. 3.
14. *Никифоров О.* Русский фактор спасения экономики ФРГ / О. Никифоров // Независимая газета. – 2012. – 21 ноября. – С. 3.
15. *Погроза* відмови у договорі про асоціацію [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15528681,00.html>
16. *Смехов С.* Расходы бундесвера на миссию в Афганистане / С. Смехов // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – С. 90.
17. *Шнайдер-Детерс В.* “Російський фактор” у німецькій політиці щодо України / В. Шнайдер-Детерс // Дзеркало тижня. – № 39. – 2011. – С. 5.

Андрей Мартынов

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ХРИСТИАНСКО-ЛИБЕРАЛЬНОЙ КОАЛИЦИИ ФЕДЕРАТИВНОЙ РЕСПУБЛИКИ ГЕРМАНИИ (2009–2013 ГОДЫ)

В статье проанализированы основные направления внешней политики христианско-либеральной коалиции ФРГ. Показана специфика дипломатии бундесканцлера А. Меркель. Исследована взаимосвязь между активностью немецкой дипломатии и увеличением экспортного потенциала экономики ФРГ.

Ключевые слова: Германия, внешняя политика, дипломатия, Европейский Союз, глобальный кризис.

Andriy Martynov

FOREIGN POLICY PRIORITIES OF CHRISTIAN-LIBERAL COALITION OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY (2009–2013)

The paper analyzes the main directions of the foreign policy of the Christians-liberal coalition of Germany. A problem of the specificity of diplomacy Chancellor Angela Merkel is considered in the article. The paper is devoted to the relationship between the activities of German diplomacy and increase the export potential of the economy of Germany.

Key words: Germany, foreign policy, diplomacy, the European Union, the global crisis.